

Економско уређење у Србији почива на догми о отвореном и слободном тржишту, али је после деценије такве политике сада очигледно да су поједине државе, посебно Словенија и Хрватска, искористиле заблуде српских либерала и циљно усмериле свој капитал на улагања и откуп компанија у стратешким гранама српске привреде. У исто време, ове две државе су на све начине настојале да спрече реципрочна улагања, и компанијама из Србије омогуће равноправан третман на свом тржишту.

Економска офанзива

Хрватска је наишла у Србији на добар пријем и потпуно отворена врата, али су 13 година узајамних односа довеле до изразите несразмере у привредним односима. У периоду од 1999. до краја 2010. хрватске инвестиције у Србији су према подацима Хрватске народне банке износиле 523,8 милиона евра. Хрватска је шести највећи улагач у Србији, која је прошле године била на трећем месту улагања хрватских компанија, после Холандије и БиХ. У Србији данас послује око 200 хрватских компанија, а најзначајније и највеће су Агрокор, Атлантик Група, Нексе група, Магма, Виндија, Подравка, ДИВ Самобор. Ове фирме су се у Србији усмериле ка куповини фабрика прехрамбене индустрије и природних ресурса, што се види и из структуре хрватских улагања. Највише средстава је уложено у пољопривреду, лов и услуге (47 одсто); производњу осталих неметалних и минералних сировина (19 одсто); производњу хране и пића (18 одсто). Далеко испод ових привредних грана су извршена улагања у производњу машина и уређаја (два одсто); производњу електричних машина и апарата (два одсто); осигурање и пензијске фондове (два одсто); трговину на велико и посредовање у трговини (два одсто).

Међу првим хрватским инвеститорима у Србију био је „Агрокор“ Ивице Тодорића, који је фебруара 2003. године, за 10,25 милиона евра купио фабрику сладоледа и смрзнуте хране „Фриком“. „Агрокор“ је између осталог постао и власник и фабрике уља „Дијамант“, Кланице у Пландишту, „Кикиндског млина“, ланца хипермаркета „Идеа“, као и

воде "Мивела", "Нове слогe" из Трстеника и "Златног трага" из Лесковца. Тодорић је купио и више од 25.000 квадрата фабрике "ИМТ" одливака на новом Београду, где је уместо дистрибутивног центра за "Фриком" отворио супермаркет "Идеа". Хрватска "Атлантик група" је постала власник: "Соко штарка", "Гранд прома" и "Паланачког кисељака", "Млекара Лаура" је купила "Сомболед" из Сомбора, док је "Виндија" купила: "Млекуру Лајковац", фабрику сточне хране "УНИП" из Ваљева и 8 фарми "Агрожива" у Пландишту.

Хрватске трговинске фирме "Биљемеркант", "Певец", КТЦ и "Босо" купиле су више од 70 продајних објеката у Војводини. Предузеће "ТНОР" купило је пакет 42 посто акција у фирми за гајење жита и других усева "Ердевик", а инвеститорима из Хрватске продата су и предузећа "Радијатор Зрењанин", "Потисје Кањижа", "Интекс" из Младеновца, "МИН холдинг" из Сврљига, "Фабрика хартије Београд", циглана "Ударник", "Миленијум осигурање", "Цолу травел". Компанија "Нашице цемент" која послује у оквиру "Нексе групе" је у Србији постала делимични власник пет предузећа која се баве производњом грађевинског материјала: каменолом "Јелен до", "Стражилово", "Опека", "Полет" из Новог Бечеја и "Потисје" из Кањиже.

Компаније из Хрватске су током протекле деценије стекле чврст положај и знатан утицај у Србији, а говори се и о врло јаком хрватском лобију у Србији, који често појединим компанијама омогућава привилегован положај и даљи продор на тржишту Србије. Тако је "Агрокор" Ивице Тодорића по укупном приходу на годишњем нивоу који остварује у Србији друга по величини приватна компанија одмах иза "Делта холдинга" Мирослава Мишковића, а о утицају капитала из Хрватске свакако сведочи и то што Тодорићевим фирмама, "Идеа" и "Дијамант" маркетиншке услуге пружа компанија "Мултиком" чији је сувласник Драган Ђилас, градоначелник Београда и високи функционер Демократске странке. Такође, о озбиљности и организацији којом привредници из Хрватске приступају српском тржишту сведочи и то што је на пример Хрватска државна компанија Јанаф на положај директора подружнице у Београду поставила бившег директора хрватске тајне службе Јошка Подбевшека.

Рампе за капитал из Србије

С друге стране, ситуација је потпуно другачија. Словенија и Хрватска су у последњих неколико година пласирали стотине милиона евра у Србију, док српских фирми скоро да нема у те две земље. У Хрватској сада послује десетак представништава српских компанија, док улагања из Србије у хрватску привреду износе око 40 милиона евра. До сада су остварене само три значајније инвестиције из Србије - средином 2008. године „Свислајон Таково“ је купио фабрику "Еурофуд маркет" из Сиска, једног од водећих кондитора на подручју Хрватске, у вредности од око 20 милиона евра. „НЦА Инвестмент груп“ из Београда је крајем 2010. године постала већински власник хрватске трговачке компаније „Магма“ за око 25 милиона евра, али, према подацима Привредне коморе Србије, обе компаније су у проблемима на тржишту Хрватске, док „НЦА Инвестмент груп“ разматра могућност повлачења. Трећа српска инвестиција у Хрватској је “Тесла штедна банка“ са оснивачким капиталом од око 3 милиона евра. Власници и оснивачи банке су Фонд за развој Војводине и Фонд за развој Србије, а она има за циљ подстицање предузетништва и малих породичних имања, посебно за српске повратнике.

Србија је са Хрватском у последњих неколико година закључила око двадесет споразума и протокола у најважнијим областима сарадње, почевши од нормализације односа до слободне трговине, али они нису отворили врата компанијама из Србије. С обзиром на бројна негативна искуства, многи привредници из Србије сматрају да у Хрватској постоји одбојност према српским производима и улагањима, а да се предузећима из Србије се спречава долазак бројним нецаринским баријерама, нелојалном конкуренцијом домаћих фирми и дискриминацијом српских предузећа у приватизацији хрватских фирми. Тако је на пример Денјуб фуд групи је ускраћена куповина Карловачке млекаре иако је дала једину валидну понуду, Комтрејд је на једном тендеру у Хрватској имао најнижу цену, али је посао добила другопласирана фирма, а ни компаније „Галеб група“ и „Делта“ упркос најбољим понудама на тендеру нису успеле да реализују своје инвестиције. Познат је и пример спора Слободана Вучићевића и његовог партнера из Хрватске око власништва над брендом Турбо лимач, када је српском бизнисмену забрањено да у Хрватској користи бренд за који је платио 18 милиона евра. Српске компаније наилазе на бројне препреке. Један од веома важних, међусобно нерешених проблема, јесте и питање имовине и имовинских права предузећа, а српска предузећа имају проблем и што тешко и у ограниченом броју добијају дозволе за транзит кроз Хрватску

Србија и Хрватска су потписнице споразума ЦЕФТА о слободној трговини, али Београд

и Загреб до сада нису успели да потпишу билатералне споразуме како би се смањиле царине за пољопривредне производе. Зато Србија као извозник хране бележи дефицит у размени са Хрватском од чак 117,3 милиона долара. Проблем за српску страну је и то што хрватски цариници траже да пратећа документација буде искључиво на латиници, и да се у произвођачке спецификације тачно унесу нормативи утрошка материјала - што задире у правила о заштити пословне тајне. Постоји и проблем слободне трговине дуваном - вредност извоза цигарета из Хрватске у Србију је у 2010. била 9,8 милиона евра, а од сва четири произвођача цигарета у Србији, до сада једино Јапан тобако интернешенал (ЈТИ) успео да извезе цигарете на хрватско тржиште у вредности од 337.000 евра, Србија је због проблема са Хрватском алармирала све надлежене институције у ЦЕФТА (главни проблем су бројни стандарди и препреке), али Хрватска до сада није реаговала на предлог о стварању радне групе која би се бавила овим питањем. Улазак Хрватске у ЕУ 2013. значиће и њено иступање из споразума ЦЕФТА, због чега би она могла да има неке проблеме у трговини са Србијом, али ће Хрватска настојати да сачува неке повластице у трговини са земаљама ЦЕФТА, и зато ће вероватно тражити да се измени Споразум о стабилизацији и придруживању између Србије и ЕУ.

Економија у служби политике

У својим односима са Србијом Хрватска врло систематично гледа своје интересе, због чега је дискриминација српске робе и српских компанија у Хрватској била врло раширена. Да је то била и политичка одлука, сведочи и изјава Иве Јосиповића на отварању Бизнис форума у Загребу 2010, када је приликом сусрета са Борисом Тадићем саопштио да „политика више неће блокирати економску сарадњу Хрватске и Србије“. Хрватски председник је тада рекао и да је у "неким другим временима постојала политика опструкције, предрасуда и страхова од те сарадње, али да је то време сада прошло". Јосиповић је тада потврдио да је било дискриминације српских компанија у Хрватској (али је и Тадићу дао листу хрватских компанија за које је тврдио да су биле дискриминисане у Србији" Упркос заклињањима два председника, привредни односи ипак нису побољшани, делом због кризе а делом због наставка старе праксе. Укупна робна размена Хрватске и Србије прошле године је износила 933,6 милиона америчких долара, при чему је дефицит Србије износио 752.000 долара. Из Хрватске у Србију највише се извозе производи од стакла (балони, боце, контејнери), лака уља од нафте и минерала, трансформатори, полиетилен, цигарете, семе сунцокрета, течни пропан, сардине и сарделе. Из Србије се у Хрватску увозе бакарне жице, уљане погаче и остаци од семена сунцокрета, папир, делови клипног мотора с унутрашњим сагоревањем, електрична енергија, сирово уље од сунцокрета, слатки бисквити и вафли и сл. Структура српског извоза у Хрватску је неповољна јер доминирају сировине и репроматеријал, као и производи нижих фаза обраде. Такође, међу извозницима из Србије у суседну државу има пуно предузећа која су у процесу приватизације купиле или основале хрватске компаније, које на тај начин зарађују и на увозу из Србије.

Српске инвестиције у Хрватској могу очекивати равноправнији третман у Хрватској тек са њеним уласком у ЕУ, јер је ССП-ом између Србије и ЕУ предвиђена и међусобна заштита инвестиција, тако да ако неки инвеститор из Србије у Хрватској буде дискриминисан, може упутити жалбу Европској комисији. С обзиром на кризу, привредници обе земље најављују унапређење сарадње, коме би требало да допринесе и отварање представништва Привредне коморе Србије у Загребу, које је отворено десет година пошто је Хрватска привредна комора отворила своје у Београду. Ово представништво би требало да даје савете и подржава српске фирме при уласку на хрватско тржиште и допринесе развоју сарадње, која се најављује већ неко време. У круговима српских привредника сада се говори о могућностима заједничког наступа на трећим тржиштима, које би помогле ублажавању тешких последица кризе. Хрватске фирме интересују трговински уговори Србије са Русијом и неким арапским земљама, а према речима званичника из Привредне коморе Србије, српска предузећа која би била отворена у Хрватској би требало да има низ користи од уласка Хрватске у европско заједничко тржиште.

Насупрот сукобима из 90-их, последњих година је између Хрватске и Србије дошло до извесног приближавања, зарад уласка Хрватске у ЕУ и додељивања Србији статуса кандидата. Ипак, и поред примера регионалне сарадње и сусрета председника Иве Јосиповића и Бориса Тадића међусобни односи су и даље врло компликовани и оптерећени озбиљним нерешеним питањима. Међутим, док је Београд широм отворио врата, Хрватска, спонзорисана од стране Немачке разгранала је свој утицај у Србији, док је српски у Хрватској сведен на најмању могућу меру. Успеху такве политике Хрватске сигурно је у многоме допринела сама Србија, неразумним отварањем тржишта капиталу земље која јој се пречесто показује као отворени непријатељ.